

Motion till riksdagen 2024/25:1283

av Lars Englund (M)

Robust elsystem för Sveriges välstånd

Förslag till riksdagsbeslut

- Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att Svenska kraftnät ges ett förtydligt och nytt uppdrag med fokus på ansvaret för Sveriges långsiktiga elförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
- Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att en expertutredning tillsätts i syfte att undersöka möjligheten att återstarta det svenska kärnkraftsprogrammet med kokvattenreaktorer och tillkännager detta för regeringen.
- Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att se över spotprismarknadsmodellen samt att verka för ett införande av elprisområden i Tyskland och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Från slutet av 1960-talet fram till 1985 utvecklades, konstruerades och byggdes det svenska kärnkraftsprogrammet. Nio av tolv reaktorer levererades av dåvarande ASEA Atom av typen kokvattenreaktorer. Avancerad utrustning som exempelvis reaktortankar och turbinanläggningar tillverkades i Sverige för sju av de nio reaktorerna. Därtill byggdes under samma tid två reaktorer i Finland. Således byggdes totalt 11 kokvattenreaktorer av ASEA Atom under drygt 15 år.

Sedan 1985 har ingen större planerbar kraftproduktion tillkommit i Sverige. Däremot har vi stängt ned sex fullt funktionella reaktorer utan att ersätta dem med någon ny baskraft. Endast vindkraft som inte kan planeras eller vars energi inte kan lagras storskaligt har tillkommit. Småskalig och planerbar kraft från kraftvärme- och värmekraftverk har emellertid adderats till elsystemet sedan dess.

Den moderatledda regeringen har lagt fram ett flertal propositioner till riksdagen som borgar för att vi ska kunna göra det möjligt att möta framtidens krav på en förväntat ökad el- och energianvändning. Den målbild som regeringen anger i propositionen, energipolitikens långsiktiga inriktning, och som antagits av riksdagen i juni, anger ett

elbehov om minst 300 TWh till 2045. Idag har Sverige en elproduktion kring 170 TWh. Då en viss andel av de producerande anläggningarna har nått sin tekniska livslängd fram till 2045 så krävs en utbyggnad av elproduktionen med ca 200 TWh till 2045. För att sätta en storhet i denna energimängd så motsvarar det ungefär energin från 20 kärnkraftsreaktorer motsvarande Oskarshamn 3. Således ska energi motsvarande en stor reaktor per år in i elsystemet!

Det är viktigt att ha klart för sig att när vi pratar energibehov så är energin en summering på årsbasis. Effektbehovet är egentligen den mest intressanta parametern, dvs vad du har här och nu, på en given plats i ett givet ögonblick. Ett elsystem med hög andel väderberoende effekt behöver således ha en stor överkapacitet för att ha erforderlig effekt när det inte blåser, är soligt eller ett s k torrår. Men, inte ens det hjälper. Vi måste exempelvis lära oss av erfarenheterna från Tyskland. Trots en installerad effekt av vindkraft och solkraft som motsvarar Tysklands hela effektbehov, så behövs regelbundet kolkraft som motsvarar 20 större kärnkraftsreaktorer.

Långsiktigt är jag tämligen säker på att politiken inte kan lösa effektbristen utan att en expertmyndighet behöver ges det fulla ansvaret för utbyggnad av produktionen och elnätet. Staten behöver ta huvudansvaret för landets viktigaste infrastruktur. Den s k marknaden kommer inte att lösa energifrågan, varken kort- eller långsiktigt. Staten behöver tillse och upphandla erforderliga kapaciteter som gagnar ett robust och driftsäkert elsystem i hela landet.

Det finns idag ingen myndighet som har ansvaret för helheten och långsiktigheten i en av landets viktigaste infrastrukturer. Helhetsansvaret behöver omfatta såväl elnät som långsiktig produktionskapacitet ur ett systemperspektiv där fördelningen av planerbarhet och väderberoende ges en optimal mix för elsystemet. Expertmyndigheten kan ges direktiv från politiken som exempelvis att det ska vara fossilfritt, planerbart och robust och att effektillgänglighet ska råda över hela landet. En annan viktig aspekt är också lokaliseringsfrågor för nya kraftkällor i energisystemet. Således bör en expertmyndighet ges i uppdrag att utifrån ett antal nyckelparametrar handla upp erforderliga kraftkällor samt tillse att nätutbyggnaden matchar behoven. Förslagsvis ges exempelvis Svenska kraftnät uppdraget att ansvara för elsystemet långsiktigt.

I syfte att få på plats snabbare och billigare kärnkraft i Sverige bör en utredning ske skyndsamt i syfte att undersöka möjligheten att bygga upp det svenska kärnkraftsprogrammet med kokvattenreaktorer. Det finns i praktiken ingen leverantör i världen av större kokvattenreaktorer, typ Forsmark 3 (F3) och Oskarshamn 3 (O3). Dessa två reaktorer uppfyller alla svenska krav, har en hög tillgänglighet (kumulativt ca 85 % sedan 1985), god ekonomi och säkerhetsdata i världsklass.

Det som jag anser behöver göras är följande. En förstudie behöver inledas, förslagsvis med medel från Energimyndigheten inom ramen för tilldelade medel för utveckling av fossilfri elproduktion. Syftet är att undersöka möjligheten att bygga utvecklade kopior på F3/O3. F3/O3 utvecklades på 1970-talet och vidareutvecklades av ASEA Atom under 1990-talet till det som kallades BWR90+-konceptet. Efter det har teknikutvecklingen fortsatt med ytterligare uppgraderingar och säkerhetsfunktioner.

Förstudien behöver se över leverantörskedjor av utrustning och belysa kompetensfrågan. Studien ska således resultera i vad som krävs för att bygga nya kokvattenreaktorer med dagens moderna kravbild. Detta är högst sannolikt en snabbare, billigare och bättre väg för att etablera ny storskalig kärnkraft i Sverige och kanske i Norden och angränsande länder.

Ett svenskt reaktorkoncept kan ge flera fördelar:

- Snabbspår till ny kärnkraft i Sverige
- Möjligheter till export av kärnkraftteknik
- Kompetenssäkring för långsiktig drift av befintlig kärnkraftsflotta
- Ökade möjligheter att lyckas nå 300 TWh till 2045

Staten behöver ta ett stort ansvar för landets kanske viktigaste infrastruktur. Ge Vattenfall i uppdrag att i första hand bygga planerbar baskraft (kärnkraft) och då lämpligen på de platser där infrastrukturen redan finns, t ex Ringhals, Forsmark, Barsebäck och Karlshamn. Kärnkraftverket i Oskarshamn ägs emellertid av Uniper där tyska staten är majoritetsägare. Tyska staten är inte intresserade av kärnkraft i allmänhet och förhoppningsvis kan deras del av kärnkraften i Sverige tas över av Fortum, annan privat aktör eller möjligen ett statligt energibolag som har intresse av nyinvesteringar i kärnkraft.

Investorerare behöver tydliga spelregler och en stor politisk samsyn om färdriktningen. Det krävs också en ny elmarknadsmodell där priset på elen är rimligt förutsägbart för att göra det attraktivt med investeringar. Dagens spotprissättningsmodell inom EU där priset för den dyraste kraften styr priset för all produktion ger även orimliga konsekvenser för Sveriges elkonsumenter, det har vi tydligt sett de senaste åren. Vi ska också komma ihåg att ju mer vindkraften och solkraften byggs ut, desto oftare blir priset så lågt att inte heller dessa producenter får en långsiktigt hållbar intäktsbas. Det är en återvändsgränd.

Elmarknaden behöver reformeras. Ett elsystem med hög andel väderberoende kraft skapar med dagens system en ofrånkomlig volatil prissättning som varken är till gagn för investerare, producenter eller konsumenter. Alltför stora prisvariationer skapar inte ett gott investeringsklimat. Detta gäller särskilt i södra Sverige, dvs elområde SE4 och ofta i elområde SE3.

Grunden med spotprissättning, där den dyraste kilowattimmen i ett elområde definierar kundpriset, måste förändras. Hur en uppdaterad elmarknadsmodell kan se ut är inte självklart. En flitigt diskuterad modell är den s k BEKEN-modellen, (tvåpris-modellen) där svenska elpriser och exportpriserna separeras. Man kan också diskutera om Sverige ska gå i en riktning mot en mer reglerad prissättning. Det hade vi tidigare, då Sverige hade världens kanske bästa elsystem. Då speglade kundpriserna bättre produktionskostnaden i elsystemet. Det är självklart ett kontroversiellt ämne att diskutera.

Indelningen med att ha elområden kan ifrågasättas. Varför har inte t ex Finland och Tyskland några elområden? Elområden gynnar inte svenska konsumenter då södra Sverige missgynnas och får i det närmaste tyska priser. Således bör Sverige verka för ett införande av elprisområden i Tyskland vilket sannolikt skulle gynna elpriserna i elområde SE4.

Nationell politisk samling krävs för att vi ska få ordning på Sveriges elsystem igen, och långsiktiga spelregler är en förutsättning för investeringar i planerbar baskraft. Sveriges välbefinnande kräver ett robust elsystem i hela landet som kan leverera erforderlig effekt dygnet runt varje dag!

Lars Englund (M)